

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS KENDELSE (Første Afdeling)

3. april 2014*

»Forbrugerbeskyttelse — direktiv 93/13/EØF — låneaftale med pant i fast ejendom indgået med en bank — vilkår, hvorved en voldgiftsret tillægges enekompetence — bankens oplysninger om voldgiftsproceduren i forbindelse med aftaleindgåelsen — urimelige vilkår — bedømmelseskriterier«

I sag C-342/13,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Szombathelyi Törvényszék (Ungarn) ved afgørelse af 16. maj 2013, indgået til Domstolen den 24. juni 2013, i sagen:

Katalin Sebestyén

mod

Zsolt Csaba Kóvári,

OTP Bank,

OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt,

Raiffeisen Bank Zrt,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. Tizzano (refererende dommer), og dommerne A. Borg Barthet, E. Levits, S. Rodin og F. Biltgen,

generaladvokat: N. Wahl

justitssekretær: A. Calot Escobar,

idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet at træffe afgørelse ved begrundet kendelse i henhold til artikel 99 i Domstolens procesreglement,

afsagt følgende

* Processprog: ungarsk.

Kendelse

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29).
- 2 Denne anmodning er indgivet i forbindelse med en tvist mellem Katalin Sebestyén og Zsolt Csaba Kóvári, OTP Bank, OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt og Raiffeisen Bank Zrt angående hendes påstand om, at det fastslås, at voldgiftsklausulerne i den aftale, der er indgået med Raiffeisen Bank Zrt om et lån med pant i fast ejendom, er ugyldige.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 12. betragtning til direktiv 93/13 lyder således:
»[...] kun kontraktvilkår, der ikke er blevet individuelt forhandlet, er omfattet af dette direktiv; [...]«
- 4 Direktivets artikel 3 bestemmer:
»1. Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.
2. Et kontraktvilkår anses altid for ikke at have været genstand for individuel forhandling, når det er udarbejdet på forhånd, og forbrugeren derved ikke har haft nogen indflydelse på indholdet, navnlig i forbindelse med en standardkontrakt.
Den omstændighed, at visse elementer i et kontraktvilkår eller et enkelt kontraktvilkår har været genstand for individuel forhandling, udelukker ikke anvendelse af denne artikel på resten af en aftale, hvis en samlet vurdering fører til den konklusion, at der alligevel er tale om en standardkontrakt.
Hvis en erhvervsdrivende hævder, at et standardiseret kontraktvilkår har været genstand for individuel forhandling, har han bevisbyrden.
3. Bilaget indeholder en vejledende og ikke-udtømmende liste over de kontraktvilkår, der kan betegnes som urimelige.«
- 5 Direktivets artikel 4, stk. 1, har følgende ordlyd:
»Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til, hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.«
- 6 Artikel 5 i direktiv 93/13 bestemmer:
»I de aftaler, hvor alle eller nogle af de vilkår, der tilbydes forbrugeren, er i skriftlig form, skal disse vilkår altid være udarbejdet på en klar og forståelig måde. Hvis der opstår tvivl om et kontraktvilkårs betydning, gælder den fortolkning, som er mest gunstig for forbrugeren. [...]«

7 Artikel 6, stk. 1, i nævnte direktiv er affattet som følger:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

8 I bilaget til direktivet opregnes de kontraktvilkår, som er omhandlet i direktivets artikel 3, stk. 3. Bilagets punkt 1, litra q), har følgende ordlyd:

»Kontraktvilkår, hvis formål eller virkning er følgende:

[...]

q) at ophæve eller indskrænke forbrugers adgang til at rejse søgsmål eller benytte andre retsmidler, navnlig ved at pålægge forbrugeren et krav om udelukkende at lade evt. tvister afgøre ved voldgift, der ikke er omfattet af retlige bestemmelser [...]«

Ungarsk ret

9 Artikel 209 i Polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. Törvény (lov nr. IV af 1959 om indførelse af civillovbogen) i den affattelse, der var gældende på tidspunktet for omstændighederne i hovedsagen, har følgende ordlyd:

»1. Et generelt kontraktvilkår eller et kontraktvilkår i en forbrugeraftale, der ikke er blevet individuelt forhandlet, er urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro og rimelighedshensyn ensidigt og uden begrundelse fastsætter parternes rettigheder og forpligtelser i henhold til aftalen på en måde, der er til skade for den kontraherende part, som ikke har fastsat det pågældende kontraktvilkår.

2. Ved afgørelsen af, om et vilkår er urimeligt, skal der tages hensyn til alle foreliggende omstændigheder på tidspunktet for indgåelsen af aftalen, som førte parterne til at indgå den, såvel som til arten af den fastsatte ydelse og til de omtvistede vilkårs forbindelse med andre vilkår i kontrakten eller med andre aftaler.

3. Der kan fastsættes særlige regler for, hvilke kontraktvilkår i forbrugeraftaler der har urimelig karakter, eller som skal anses for urimelige, indtil det modsatte er bevist.

4. Bestemmelserne om urimelige kontraktvilkår finder ikke anvendelse på kontraktvilkår, der definerer aftalens hovedgenstand, eller kontraktvilkår, der definerer forholdet mellem ydelse og modydelse.

5. Et kontraktvilkår kan ikke anses for urimeligt, såfremt det er blevet fastsat ved en lov eller er udfærdiget i medfør af en retsforskrift.«

10 Lov nr. LXXI af 1994 om voldgift bestemmer i artikel 3, stk. 1, at tvister kan afgøres i en voldgiftsprocedure i stedet for i en almindelig domstolsprocedure, såfremt:

»a) mindst en af parterne beskæftiger sig professionelt med en økonomisk virksomhed, og tvisten har forbindelse med denne virksomhed

b) parterne frit kan råde over tvistens genstand og

c) voldgiftsproceduren er vedtaget i en voldgiftsaftale«.

- 11 I henhold til nævnte lovs artikel 5, stk. 1, er en voldgiftsaftale en aftale mellem parterne, hvorefter tvister, som er opstået eller kan opstå vedrørende et bestemt kontraktmæssigt retsforhold eller et retsforhold uden for kontrakt, skal afgøres ved en voldgiftsret.
- 12 I henhold til artikel 8, stk. 1, i lov nr. LXXI af 1994 skal en domstol, ved hvilken der er anlagt sag vedrørende et emne, som er omfattet af en voldgiftsaftale – undtagen sager som omhandlet i artikel 54 – afvise sagen uden at indkalde parterne eller på anmodning fra en af parterne udsætte sagen, medmindre domstolen finder, at voldgiftsaftalen er ikke-eksisterende, ugyldig, uvirksom eller ikke kan opfyldes.
- 13 I henhold til artikel 54 i lov nr. LXXI af 1994 kan en voldgiftskendelse ikke appelleres. Domstolen kan imidlertid anmodes om at ophæve voldgiftskendelsen i de i artikel 55 nævnte tilfælde.
- 14 Artikel 1, stk. 1, i A fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999. (II. 5.) Kormányrendelet (dekret 18/1999 om urimelige vilkår i forbrugeraftaler) bestemmer, at i forbrugeraftaler er kontraktvilkår urimelige, som:
- »[...]
- i) udelukker eller begrænser de midler, som forbrugeren råder over med henblik på at gøre sine rettigheder gældende i henhold til lov eller i henhold til aftalen mellem parterne, medmindre disse midler erstattes af en tvistbilæggelsesprocedure, som er fastsat ved lov

[...]«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 15 Den 15. oktober 2008 indgik Katalin Sebestyén med Raiffeisen Bank Zrt. en aftale om et lån med pant i fast ejendom samt en aftale om et realkreditlån. Parterne aftalte i forbindelse hermed, at de tvister, som eventuelt måtte opstå mellem dem i forbindelse med de nævnte aftaler, med forbehold af enkelte specifikt angivne undtagelser, alene skulle afgøres af en afdeling bestående af tre voldgiftsmænd i Pénz- és Tőkepiaci Állandó Választottbírószág (den faste voldgiftsret for finans- og kapitalmarkedet).
- 16 I aftaledokumenterne fastsatte parterne endvidere, at en betalingspåkravsprocedure eller, såfremt skyldneren måtte gøre indsigelse, den deraf følgende procedure, alene kunne afgøres ved Pesti Központi kerületi bíróság (Pests centraldistriktsdomstol) eller Fővárosi Bíróság (Retten i Budapest), alt afhængig af sagsgenstandens værdi.
- 17 Som det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, havde banken inden undertegnelsen af aftalen om et lån med pant i fast ejendom og aftalen om et realkreditlån oplyst Katalin Sebestyén om forskellene mellem voldgiftsrettens og de almindelige domstoles procesretlige bestemmelser. På tidspunktet for undertegnelsen af aftalen henledte banken desuden Katalin Sebestyéns opmærksomhed på, at voldgiftsproceduren er en procedure i én enkelt instans, og at parterne ikke har mulighed for at iværksætte appel, samt at omkostningerne i forbindelse med indledningen eller behandlingen af en voldgiftsprocedure generelt er højere end omkostningerne forbundet med en almindelig retssag.
- 18 Efter Katalin Sebestyéns opfattelse indebærer værnetingsklausulerne i de nævnte aftaler imidlertid, at Raiffeisen Bank Zrt sættes i en fordelagtig situation samtidig med, at de på urimelig vis begrænser hendes forfatningsmæssige ret til adgang til domstolsprøvelse, hvorfor Katalin Sebestyén har anmodet Szombathelyi Törvényszék om at fastslå, at de pågældende vilkår er ugyldige.

- 19 Under disse omstændigheder har Szombathelyi Törvényszék besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Skal et kontraktvilkår – i medfør af artikel 3, stk. 1, [i direktiv 93/13] – i henhold til hvilket tvister vedrørende en lånekontrakt mellem en forbruger og en bank alene kan afgøres af en afdeling bestående af tre voldgiftsmænd i Pénz- és Tőkepiaci Állandó Választottbíróságs, anses for urimeligt?
- 2) Skal et kontraktvilkår, i henhold til hvilket tvister vedrørende en lånekontrakt mellem en forbruger og en bank alene kan afgøres af en afdeling bestående af tre voldgiftsmænd i Pénz- és Tőkepiaci Állandó Választottbíróság, med forbehold af de i aftalen fastsatte undtagelser, anses for urimeligt i medfør af artikel 3, stk. 1, [i direktiv 93/13], selv om låneaftalen indeholder generelle oplysninger om forskellene mellem den procedure, der er reguleret i lov LXXI af 1994 [...] og den sædvanlige procedure?«

Om de præjudicielle spørgsmål

- 20 Det følger af artikel 99 i Domstolens procesreglement, at såfremt besvarelsen af et præjudicielt spørgsmål klart kan udledes af retspraksis, eller såfremt besvarelsen af det præjudicielle spørgsmål ikke giver anledning til nogen rimelig tvivl, kan Domstolen til enhver tid efter at have hørt generaladvokaten beslutte at træffe afgørelse ved begrundet kendelse.
- 21 Denne bestemmelse skal bringes i anvendelse i den foreliggende sag.
- 22 Med disse spørgsmål, som behandles samlet, ønsker den forelæggende ret i det væsentlige oplyst, om artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at et vilkår i en låneaftale med pant i fast ejendom, som er indgået mellem en bank og en forbruger, og hvorefter en fast voldgiftsret, hvis kendelser i henhold til national ret ikke kan appelleres, tillægges enekompetence til træffe afgørelse i enhver tvist, der måtte opstå i forbindelse med denne aftale, skal betragtes som urimelig i henhold til denne bestemmelse, på trods af at forbrugeren inden undertegnelsen af aftalen har modtaget generelle oplysninger om de forskelle, der består mellem en sag ved voldgiftsretten og en retssag ved de almindelige domstole.
- 23 Indledningsvis bemærkes, således som det fremgår af artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/12, at det kun er kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, som ikke har været genstand for individuel forhandling, der er omfattet af direktivets anvendelsesområde (dom *Constructora Principado*, C-226/12, EU:C:2014:10, præmis 18).
- 24 Direktivets artikel 3, stk. 2, bestemmer i denne henseende, at et kontraktvilkår altid anses for ikke at have været genstand for individuel forhandling, når det er udarbejdet på forhånd, og forbrugeren derved ikke har haft nogen indflydelse på indholdet, navnlig i forbindelse med en standardkontrakt (kendelse *Pohotovost*, C-76/10, EU:C:2010:685, præmis 57).
- 25 Det skal ligeledes præciseres, at Domstolens kompetence ifølge fast praksis på dette område omfatter fortolkning af begrebet »urimeligt kontraktvilkår« i artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 og i direktivets bilag samt af de kriterier, som den nationale retsinstans kan eller skal anvende ved undersøgelsen af et kontraktvilkår i lyset af direktivets bestemmelser, idet det tilkommer den pågældende retsinstans under hensyn til disse kriterier at træffe afgørelse om et særligt kontraktvilkårs konkrete kvalifikation i lyset af de faktiske omstændigheder i det konkrete tilfælde. Det følger heraf, at Domstolen skal begrænse sig til at give den forelæggende ret de oplysninger, som denne skal tage hensyn til ved bedømmelsen af, om det pågældende kontraktvilkår er urimeligt (dom *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 66 og den deri nævnte retspraksis).

- 26 Det bemærkes under disse omstændigheder, at artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 i relation til begrebet god tro og begrebet betydelig skævhed mellem parternes rettigheder og forpligtelser, som følger af kontrakten til skade for forbrugeren, kun indeholder en abstrakt definition af de faktorer, der bevirker, at et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt (jf. domme *Freiburger Kommunalbauten*, C-237/02, EU:C:2004:209, præmis 19, og *Pannon GSM*, C-243/08, EU:C:2009:350, præmis 37).
- 27 Som Domstolen i denne henseende har fastslået, skal der med henblik på afgørelsen af, om et kontraktvilkår bevirker en »betydelig skævhed« i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren, navnlig tages hensyn til de gældende regler i den nationale lovgivning, såfremt der ikke foreligger en aftale mellem parterne herom. Det er ved hjælp af en sådan sammenlignende undersøgelse, at den nationale ret kan vurdere, om, og i givet fald i hvilket omfang, aftalen stiller forbrugeren i en mindre gunstig retlig situation end den, der følger af den gældende nationale lovgivning. Ligeledes med dette formål for øje er det relevant at foretage en undersøgelse af den retlige situation, som den nævnte forbruger befinder sig i, under hensyn til de midler, han råder over i medfør af den nationale lovgivning, med henblik på at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår til ophør (jf. dom *Aziz*, EU:C:2013:164, præmis 68).
- 28 Hvad angår spørgsmålet om, under hvilke omstændigheder der opstår en sådan skævhed »til trods for kravene om god tro«, må det, henset til 16. betragtning til direktiv 93/13, fastslås, at den nationale ret med henblik herpå skal efterprøve, om den erhvervsdrivende, ved at handle loyalt og rimeligt med forbrugeren, med rimelighed kunne forvente, at forbrugeren ville acceptere et sådant vilkår efter individuel forhandling (jf. dom *Aziz*, EU:C:2013:164, præmis 69).
- 29 Desuden skal det i overensstemmelse med direktivets artikel 4, stk. 1, vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt under hensyn til, hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse (domme *Pannon GSM*, EU:C:2009:350, præmis 39, og *VB Pénzügyi Lízing*, C-137/08, EU:C:2010:659, præmis 42). Det følger ud fra denne synsvinkel heraf, at der ligeledes skal tages hensyn til, hvilke konsekvenser nævnte kontraktvilkår kan have inden for rammerne af de retsregler, der finder anvendelse på kontrakten, hvilket indebærer, at der må foretages en undersøgelse af den nationale retsorden (jf. dom *Freiburger Kommunalbauten*, EU:C:2004:209, præmis 21, og kendelse *Pohotovost*, EU:C:2010:685, præmis 59).
- 30 Det er på baggrund af disse kriterier, at *Szombathelyi Törvénytésék* skal foretage en bedømmelse af, hvorvidt voldgiftsklausulen i hovedsagen skal anses for urimelig.
- 31 I denne henseende skal det understreges, at bilaget til direktiv 93/13, som direktivets artikel 3, stk. 3, henviser til, indeholder en vejledende og ikke-udtømmende liste over de kontraktvilkår, der kan betegnes som urimelige (jf. dom *Invitel*, C-472/10, EU:C:2012:242, præmis 25 og den deri nævnte retspraksis), herunder vilkåret i bilagets punkt 1, litra q), som netop henviser til kontraktvilkår, hvis formål eller virkning er at ophæve eller indskrænke forbrugers adgang til at rejse søgsmål eller benytte andre retsmidler, navnlig ved at pålægge forbrugeren et krav om udelukkende at lade tvister afgøre ved voldgift, der ikke er omfattet af retlige bestemmelser.
- 32 Selv om indholdet af det pågældende bilag til direktiv 93/13 ikke automatisk og alene kan fastslå, at et omtvistet kontraktvilkår er urimeligt, udgør det imidlertid, som Domstolen har fastslået, et væsentligt element, hvorpå den kompetente ret kan basere sin bedømmelse af, hvorvidt dette kontraktvilkår er urimeligt (dom *Invitel*, EU:C:2012:242, præmis 26).
- 33 For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt et vilkår som det i hovedsagen omhandlede kan betragtes som urimeligt på trods af, at forbrugeren før indgåelsen af aftalen har modtaget generelle oplysninger om de forskelle, der består mellem en sag ved voldgiftsretten og en retssag ved de almindelige domstole, skal det understreges, at Domstolen allerede i forbindelse med artikel 5 i direktiv 93/13 har

fastslået, at det er af afgørende vigtighed for forbrugeren, at han før indgåelsen af en aftale informeres om kontraktbestemmelserne og konsekvenserne af denne indgåelse. Det er bl.a. på grundlag af disse oplysninger, at sidstnævnte tager stilling til, om han ønsker at lade sig binde af de vilkår, som den erhvervsdrivende forinden har udarbejdet (dom *Constructora Principado*, EU:C:2014:10, præmis 25 og den deri nævnte retspraksis).

34 Selv om det antages, at de generelle oplysninger, som forbrugeren har modtaget før indgåelsen af en aftale, opfylder kravene i nævnte direktivs artikel 5 om klarhed og gennemsigtighed, udelukker denne omstændighed ikke i sig selv, at et vilkår som det i hovedsagen omhandlede kan anses for urimeligt.

35 Såfremt den forelæggende ret når frem til den konklusion, at vilkåret i hovedsagen skal betragtes som urimeligt i henhold til direktiv 93/13, påhviler det denne ret at drage alle de konsekvenser, der følger heraf efter national lovgivning, for at sikre, at forbrugeren ikke er bundet af nævnte vilkår (jf. i denne retning dom *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, præmis 59).

36 På baggrund af ovenstående betragtninger skal de forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 3, stk. 1 og 3, i direktiv 93/13 samt punkt 1, litra q), i bilaget til dette direktiv skal fortolkes således, at det tilkommer den forelæggende ret at vurdere, hvorvidt et vilkår i en låneaftale med pant i fast ejendom, som er indgået mellem en bank og en forbruger, og hvorved en fast voldgiftsret, hvis kendelser i henhold til national ret ikke kan appelleres, tillægges enekompetence til at træffe afgørelse i enhver tvist, der måtte opstå i forbindelse med denne aftale, skal anses for urimeligt i henhold til disse bestemmelser, idet der skal tages hensyn til samtlige omstændigheder i forbindelse med indgåelsen af den pågældende aftale. I forbindelse med denne vurdering skal den forelæggende ret navnlig:

- Efterprøve, om det omhandlede vilkår har til formål eller virkning at ophæve eller indskrænke forbrugernes adgang til at rejse søgsmål eller benytte andre retsmidler, og
- tage hensyn til, at den omstændighed at forbrugeren før indgåelsen af den omhandlede aftale modtog generelle oplysninger om de forskelle, der består mellem voldgiftsproceduren og en almindelig retssag, ikke i sig selv kan udelukke, at det pågældende vilkår anses for urimeligt.

I bekræftende fald tilkommer det den forelæggende ret at drage alle de konsekvenser, der følger heraf efter national lovgivning, for at sikre, at forbrugeren ikke er bundet af nævnte vilkår.

Sagens omkostninger

37 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

Artikel 3, stk. 1 og 3, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler samt punkt 1, litra q), i bilaget til dette direktiv skal fortolkes således, at det tilkommer den forelæggende ret at vurdere, hvorvidt et vilkår i en låneaftale med pant i fast ejendom, som er indgået mellem en bank og en forbruger, og hvorved en fast voldgiftsret, hvis kendelser i henhold til national ret ikke kan appelleres, tillægges enekompetence til at træffe afgørelse i enhver tvist, der måtte opstå i forbindelse med denne aftale, skal anses for urimeligt i henhold til disse bestemmelser, idet der skal tages hensyn til samtlige omstændigheder i forbindelse med indgåelsen af den pågældende aftale. I forbindelse med denne vurdering skal den forelæggende ret navnlig:

- **Efterprøve, om det omhandlede vilkår har til formål eller virkning at ophæve eller indskrænke forbrugernes adgang til at rejse søgsmål eller benytte andre retsmidler, og**

— tage hensyn til, at den omstændighed at forbrugeren før indgåelsen af den omhandlede aftale modtog generelle oplysninger om de forskelle, der består mellem voldsgiftsproceduren og en almindelig retssag, ikke i sig selv kan udelukke, at det pågældende vilkår anses for urimeligt.

I bekræftende fald tilkommer det den forelæggende ret at drage alle de konsekvenser, der følger heraf efter national lovgivning, for at sikre, at forbrugeren ikke er bundet af nævnte vilkår.

Underskrifter